

Olvastam egy könyvet¹

Igor Marojević szerb írónak a belgrádi Laguna Kiadó gondozásában megjelent *Beograđanke* című elbeszéléskötetét olvastam el. A kötet címét magyarrá talán *Belgrádi asszonyoknak*, esetleg *Belgrádi nőknek*, netán *Belgrádi hölgyeknek* lehetne fordítani, s talán éppen ez az utolsó javaslat illik valóban a könyv tartalmához, mert nem akármilyen nőkről vagy asszonyokról esik szó a kötetbe foglalt nyolc elbeszélésben, hanem olyan középosztálybeli hölgyekről, akik rendre egyetemet végeztek, legalábbis tanultak az egyetemen, viszonylag rendezett családból származnak, majdnem mindannyian értelmiségi feladatokat látnak el, leginkább persze számítógép mellett, szövegeket javítanak, leveleznek, üzletet kötnek, hasonlókat művelnek, s közben élnek a maguk mindennapi életét, családot alapítanak és elválnak, szeretőket tartanak és szeretőket hagynak el, néha szülnék, más-kor emlékeznek, legtöbbször azonban csődbe jutnak, mert csődbe jut a családi életük, a szerelmük, a munkahelyi kapcsolatuk, de ezekből a csődhelyzetekből rendre ki is kerülnek, újabbnál újabb kapcsolatokat teremtenek, gyereket nevelnek, vagy éppen kivonulnak a fővárosból, a falusi életet választva, de akkor is ott van egy újabb szerelmi kapcsolat lehetősége. Mindezek a hölgyek negyven év körüliek, azokban az években élnek tehát, amikor már eljött az utolsó pillanat tartós kapcsolatok kiépítésére, eljött a családalapítás utolsó pillanata, a test is érzi már az évek súlyát, bár nem annyira, hogy kívánságaikkal, vonzódásaikkal felhagynának. Igazi városi hölgyek, jól öltöznek, jól sminkelnek, fodrászhoz járnak, jól tájékozottak a számítógépek világában, de jól tájékozottak az üzleti életben is, s mindaz, ami velük történik, vagy amit maguk kezdeményeznek, a kilencvenes években játszódik, vagyis Marojević a kilencvenes évek történései-

¹ Elhangzott a Szirmai Károly Irodalmi Díj verbászi átadásán, 2015. december 11-én. A díjat Igor Marojevićnak ítélte a bizottság *Beograđanke* című kötetéért.

hez kötötte a nyolc hölgy életét, mindannyian megélték ezeket az éveket, van, akire tartós hatással voltak, van, aki csak messziről figyelte az akkori történeteket, s mindezt persze Belgrádban, és a kötet lapjain jól látszanak Belgrád helyszínei, a hagyományos helyszínek s az újabban épültek is, vagyis Marojević elbeszéléseit nemcsak az időben, hanem a térben is elhelyezte, ezért aztán kötete akár városi könyvnek is mondható, mindenesetre mind az elmondott történetek, mind a történetek térbeli kiterjedései, ezzel együtt persze szóhasználata és mondatszerkesztése urbánus környezetet rajzol, azt a környezetet, amely nagyban különbözik a szerb irodalomban amúgy inkább a kisvárosi, vagy éppen a falusi életet bemutató irányzatoktól, mert amit ezekben az elbeszélésekben elmond az író, mind sorra városi történetek anélkül azonban, hogy ezáltal tagadna más tartalmi jellegzetességeket.

Nyolc asszonysors tehát Igor Marojević elbeszéléskötete, s ezek az asszonysorsok mind sorra közvetlen vagy közvetett kapcsolatban vannak mind a politika történéseivel, mind az üzleti élet eseményeivel, kapcsolatban vannak a magánosítás eseteivel, kapcsolatban a cégalapítási, ezzel együtt az alvilági történetekkel, mert az asszonyok mellett sorban jelennek meg igazgatók és ügyvédek, cégtulajdonosok és törvényszéki bírák, újságírók is, nyugdíjasok és iskolás lányok, s mindahányan magukon viselik a városiasság jegyeit, ezzel együtt a tőlük függetlenül zajló történetek nyomait. Korszerűnek és időszerűnek mondható tehát Marojević elbeszéléskötete, mainak a szó nemes értelmében, egyben népszerűnek is, hiszen már második kiadásban jelent meg a kötet, s ahogy mondják, készül már a harmadik kiadás is, ami persze nem jelent túl nagy példányszámot, de arról tanúskodik, hogy akadnak olvasói ennek a könyvnek, ahogyan voltak olvasói az író korábbi könyveinek is, ezek közül az egyikről szót is ejtettem, arról a regényről, amelyben a vajdasági kisvárosból elűzött németek helyét kolonisták foglalják el, s eközben be is rendezkednek az új otthonokba, részint átvéve az eltávozottak szokásrendjét, részint pedig átala-kítva a magukkal hozott szokásokat, s közben állandóan ott lebeg felettük az ideglenesség érzése, mert mi lesz, ha visszatérnek az elűzöttek... De azt is el kell mondani a kötet szerzőjéről, hogy más regények és elbeszélések mellett gazdag a fordítói teljesítménye is, spanyolból meg katalánból fordít, neves és kevésbé nevezetes szerzőket, jól tájékozódik tehát az idegen irodalmakban, ami egyúttal azt is jelenti, hogy nem a spontánul megszólalók sorába tartozó író, hanem a képzetek sorába, vagyis az irodalom történetében és újabb kori történeteiben jártas író, aki jól tájékozott a poétika világában, a mesterséget alaposan megtanulta, ami jól látszik a belgrádi asszonyokról, nőkről, hölgyekről szóló elbeszéléseken is. Maguk a belgrá-

di nők, hölgyek szólalnak meg ezekben az elbeszélésekben, rendre egyes szám első személyben, tehát ők maguk számolnak be életüknek sorsfordító eseményeiről, s Marojević jól igazította az elbeszélések hőseinek beszédmódját az elbeszélések hőseinek sorsához és életmenetéhez, miközben egy percre sem engedte ki a kezéből az elbeszélések nyelvi felépítését, egyszerűen hagyta az elbeszélések hőseit beszélni, nem szólt közbe, de az elbeszélője sem szólt közbe, az elbeszéléseknek egyetlen helyén sem hozta helyre az asszonyok beszédmódját, így aztán az asszonyok beszédjéből is jól fel lehet ismerni az elbeszélések hőseinek karakterét, jellemző vonásait. Hangsúlyozni kell azonban, hogy nem uralja az elbeszélések beszédmódját a kimondottan feminin nyelvhasználat, ezért aztán az asszonysorsról beszámoló elbeszélések nem tekinthetők a nőírás egyik változatának, nem tekinthetők a nőmozgalom melletti elkötelezettségnek, így nem is olvashatók feminista művekként, pedig erre esélyt adhatott az elbeszélések tartalma. A feministákat hidegen hagyhatja a belgrádi nőelbeszélések világa, mégpedig elsősorban azért, mert közvetlenül megszólalnak az elbeszélések nőalakjai, de megszólalásukat féken tartja a képzett író fegyelme, féken tartja a láthatatlan elbeszélő jelenléte is az elbeszélések szövegének felépítésében. *A Benti világ*, vagy egyszerűen a *Bentről* című hosszabb elbeszélés jól mutatja az egész kötet sajátosságait. Egyfelől azt, hogy miként hatottak a kilencvenes évek meg a bombázások egy asszony életére, annak az asszonynak az életére, aki időben végezte el az egyetemet, majd különféle, de mindig a számítógép közelében zajló munkát végzett, s aztán egy napon, a bombázások idején, a kiskutyájával kimenekül a házból, s ahogy jönnek a gépek meg hallatszanak a robbanások, a földre fekszik az asszony, alatta a kiskutya, amelyik előre jelezte a gépek érkezését, de most az asszony alatt kimúlt, s innen következőként az asszony Münchenbe menekül, ott bezárkózik, egy különleges számítógépes üzletelés részvényese lesz, menekül a zajoktól, főként persze a repülőgépek zajától, hangszigetelővel zárkózik el a külvilágtól, napokig, hónapokig nem hagyja el a lakását, egyetlen látogatót fogad, majd levelezni kezd egy ismeretlennel, s azal végződik az elbeszélés, hogy az ismeretlen megjelenik az asszony lakása előtt és úgy mutatkozik be, hogy ő az a Robert a számítógépről, aki az asszony fiúja. Jól felépített elbeszélés, jól láthatók szövegén a kilencvenes évek történései, jól láthatók a háború elől menekülők sorsa, és jól látható az a lehetséges világ, amelyet a számítógép hozhat létre, s amely világból, ha valaki abba belép, aligha talál kiutat, legfeljebb egy olyan fordulattal, amilyen a szóban forgó elbeszélés vége. Csattanóra felépített elbeszélés ez, ahogyan csattanóra építkezik több szövege a kötetnek. Ugyanígy a kötetkezdő, valószínűleg nem véletlenül férfinak mondott történet ar-

ról, hogy az elbeszélés hőse, az apa kedvence, egyetemet végzett, egy távoli katonaiskolában tanult villamossági mérnöknek, majd az iskola megszűnése után a belgrádi egyetemre kerül, ahol diplomát szerez, és közben éli a húszas éveiben szüzességét vesztett lány életét, majd az apa halála után a hagyatéki tárgyaláson a lakás a fivérére száll, ő maga pedig a vidéki házat örökli, közben férjhez megy, gyereket szül, dolgozik, majd elvál a férjétől, nála marad a fia, aztán újabb kalandok követik egymást, többek között azzal a bíróval is, aki a válóperét intézte, majd amikor attól elszakad, az megfenyegeti az asszony munkaadóját, hogy ráküldi a pénzügyi rendőrséget, amennyiben nem mond fel az asszonynak, végül aztán csak megváltik az asszony a munkahelyétől, majd amikor a fia azt mondja, szívesebben élne az apjával, akkor az asszony eldönti, visszavonul az anyjához a vidéki házba, és ott veteményezésből tartja fenn magát, meg aztán megismerte az anyja szomszédját, aki történetesen egyedül él, s akire némi vonzódással gondol az asszony... Nem adja fel tehát. Ahogyan az a másik asszony sem adja fel, aki sokféle munkahelyi pletykába keveredve végül is megöli a munkaadóját, és ezért börtönbe kerül, ahol sok szeretettel gondol az egyik barátnőjére, arra, aki talán a vesztét is okozta. Megemlítek még egy elbeszélést, a *Játékok* címűt, amely négy kislányról szól, akik egy osztályba járnak, együtt játsszák a számítógépes játékokat, a nagyon bonyolultakat is, majd egy alkalommal az egyik lány apjának üzlethelyiségében levetkőztetik Suzanát, a cigány lányt, sőt az egyik barátjukat is oda hívják, tenné magáévá a lányt, s mindeközben az egyik lány fényképezi a történéseket, majd az iskolában híre megy az esetnek, az osztályfőnök meg az igazgató is értesül felőle, sőt a bulvársajtó is felkapja az ügyet, hogy aztán végül némi romantikával úgy érjen véget az elbeszélés, hogy Suzana összeülkezik azzal a fiúval, akit a tetthelyre hívtak a lányok, de nem állt kötélnak, sőt – úgy látszik – ő adta elő az esetet az iskolaigazgatónak. Ebből arra lehet következtetni, hogy Igor Marojević belgrádi nőkről, asszonyokról, hölgyekről szóló elbeszéléseit valamennyire belengi a romantika hangulata, éppen annyira, amennyire az beépül a városi asszonyok életébe.